

POSTANOWIENIE

14 lutego 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Piotr Telusiewicz

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 14 lutego 2024 r. w Warszawie
zażalenia Ministerstwa Sprawiedliwości w Warszawie
na wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie
z 24 marca 2023 r., I ACa 2019/22,
w sprawie z powództwa Ministerstwa Sprawiedliwości w Warszawie
przeciwko redaktorowi naczelnemu dziennika X.
o nakazanie opublikowania sprostowania,

**oddala zażalenie i pozostawia rozstrzygnięcie o kosztach
postępowania zażaleniowego w orzeczeniu kończącym
postępowanie.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 24 marca 2023 r. Sąd Apelacyjny w Warszawie uchylił wyrok Sądu Okręgowego w Warszawie z 28 listopada 2022 r. w całości, zniósł postępowanie przed Sądem Okręgowym w Warszawie od 28 listopada 2022 r. i przekazał sprawę temu Sądowi do ponownego rozpoznania, pozostawiając mu rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego.

Przyczyną uchylenia wyroku była stwierdzona przez Sąd Apelacyjny nieważność postępowania pierwszoinstancyjnego (art. 379 pkt 5 k.p.c.). Zdaniem Sądu Apelacyjnego Sąd Okręgowy naruszył przepisy o dopuszczalności rozpoznania sprawy na posiedzeniu niejawnym. Podstawy tej stanowić nie mógł

w sprawie art. 148¹ § 1 k.p.c., albowiem w pozwie powód wniósł o rozpoznanie sprawy na rozprawie, zaś pozwany nie uznał powództwa. Nie było też podstawy do zastosowania art. 15 zzs¹ ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (Dz.U. 2020, poz. 374 ze zm.), dalej ustawa z dnia 2 marca 2020 r. Sąd Apelacyjny wskazał, że przepis ten powinien podlegać ścisłej i restrykcyjnej wykładni. Jako zasadę przyjęto w jego punkcie 1 rozprawę lub posiedzenie jawne przeprowadzane przy użyciu urządzeń technicznych umożliwiających przeprowadzenie ich na odległość z jednoczesnym bezpośrednim przekazem obrazu i dźwięku (posiedzenie zdalne). Odstąpienie od niej następuje tylko wtedy, gdy nie można przeprowadzić posiedzenia zdalnego, a przeprowadzenie rozprawy lub posiedzenia jawnego nie jest konieczne (art. 15 zzs¹ ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 2 marca 2020 r.). W ocenie Sądu Apelacyjnego w sprawie nie wystąpiła żadna z przesłanek wymienionych w art. 15 zzs¹ ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 2 marca 2020 r., które uzasadniają rozpoznanie sprawy na posiedzeniu niejawnym. Z akt sprawy nie wynika, aby wystąpiła jakakolwiek obiektywna przeszkoda, uniemożliwiająca sądowi pierwszej instancji przeprowadzenie rozprawy przynajmniej w formie posiedzenia zdalnego. Na takie szczególne okoliczności nie wskazał również Sąd Okręgowy. Sąd Apelacyjny uznał, że rozpoznanie sprawy na posiedzeniu niejawnym z naruszeniem art. 148¹ § 3 k.p.c. i art. 15 zzs¹ ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 2 marca 2020 r. doprowadziło do pozbawienia strony pozwanej możliwości obrony jej praw (art. 379 pkt 5 k.p.c.). Rozpoznanie sprawy i wyrokowanie sądu na posiedzeniu niejawnym pozbawiło stronę prawa do uczestniczenia w kontradyktoryjnej rozprawie, a tym samym powoływania twierdzeń i składania wniosków na ich poparcie oraz odniesienia się do wniosków i twierdzeń strony przeciwnej. Zdaniem Sądu pozwany trafnie też zarzuca, że Sąd Okręgowy doręczył mu niekompletny odpis pisemnego uzasadnienia wyroku (bez stron numerowanych cyframi nieparzystymi), co istotnie utrudnia obronę w procesie, w szczególności w sytuacji, w której termin do zaskarżenia wyroku wynosi tylko 7 dni. Za niemającą znaczenia Sąd Apelacyjny uznał okoliczność, że przed procesem pozwany nie zareagował na wniosek powoda o publikację sprostowania,

a w toku sprawy nie wniósł o odpowiedzi na pozew. W przypadku uchybień procesowych wyczerpujących podstawy nieważności postępowania (art. 379 k.p.c.) sąd nie ocenia bowiem, czy miały one wpływ na treść rozstrzygnięcia w sprawie. Z tego względu pasywna postawa pozwanego w procesie nie pozwala na przyjęcie założenia, że podjęta przez niego na rozprawie obrona przeciwko żądaniu pozwu byłaby nieskuteczna z uwagi na brak reakcji redaktora naczelnego na wniosek o sprostowanie i niezłożenie odpowiedzi na pozew.

W zażaleniu na powyższy wyrok powód zarzucił naruszenie art. 386 § 2 w zw. z art. 379 pkt 5 k.p.c., poprzez błędne uznanie, że naruszenie przez Sąd pierwszej instancji przepisów o dopuszczalności rozpoznania sprawy na posiedzeniu niejawnym jakoby pozbawiło pozwanego możliwości obrony swych praw w postępowaniu przed Sądem pierwszej instancji a w konsekwencji błędne stwierdzenie - na ww. podstawie - nieważności postępowania prowadzonego przez Sąd pierwszej instancji oraz błędne uznanie, że doręczenie pozwanemu odpisu wyroku wraz z jego niekompletnym pisemnym uzasadnieniem (bez stron nieparzystych) jakoby istotnie utrudniło pozwanemu obronę w procesie, a w konsekwencji błędne stwierdzenie - także na tej podstawie - nieważności postępowania pierwszoinstancyjnego. Wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz zasądzenie na jego rzecz od pozwanego zwrotu kosztów postępowania zażaleniowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W postępowaniu wywołanym wniesieniem zażalenia, uregulowanego w art. 394¹ § 1¹ k.p.c., Sąd Najwyższy bada jedynie, czy sąd drugiej instancji prawidłowo przyjął, że zachodzi jedna z przyczyn uzasadniająca uchylenie wyroku sądu pierwszej instancji i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania, objętych art. 386 § 2 i 4 k.p.c. Rozpoznanie zażalenia nie zmierza do oceny zasadności żądania pozwu, ani apelacji, czy też merytorycznego stanowiska prawnego sądu drugiej instancji. Dokonywana kontrola ma charakter formalny. Zakres kontroli w postępowaniu zażaleniowym obejmuje więc zbadanie, czy sąd drugiej instancji prawidłowo pojmował przyczynę uzasadniającą wydanie orzeczenia kasatoryjnego

i czy jego merytoryczne stanowisko uprawniało do podjęcia takiej decyzji procesowej.

W okolicznościach przedmiotowej sprawy Sąd Apelacyjny prawidłowo zidentyfikował przesłanki nieważności postępowania przed Sądem pierwszej instancji. Zgodnie z ugruntowanym w orzecznictwie stanowiskiem pozbawienie możliwości obrony praw, o którym mowa w art. 379 pkt 5 k.p.c. zachodzi, jeżeli z powodu wadliwości procesowych sądu lub strony przeciwnej, będących skutkiem naruszenia konkretnych przepisów kodeksu postępowania cywilnego, strona nie mogła, wbrew swej woli, brać i nie brała udziału w postępowaniu lub jego istotnej części a skutków tych wadliwości nie można było usunąć przed wydaniem orzeczenia w danej instancji (zob. np.: postanowienie Sądu Najwyższego z 22 maja 2014 r., IV CSK 545/13, niepubl.; wyrok Sądu Najwyższego z 4 marca 2009 r., IV CSK 468/08, niepubl.; wyrok Sądu Najwyższego z 13 czerwca 2002 r., V CKN 1057/00, niepubl.; postanowienie Sądu Najwyższego z 6 marca 1998 r., III CKN 34/98, niepubl.). Pozbawienie możliwości obrony praw strony nie musi wywierać wpływu na wynik sprawy i nie jest nim niemożliwość udowodnienia przez stronę jej twierdzeń, lecz normalny brak możliwości działania, bez względu na to, czy udział strony w procesie mógłby mieć znaczenie dla istoty rozstrzygnięcia (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 28 stycznia 2004 r., IV CK 418/02, niepubl.; wyrok Sądu Najwyższego z 17 października 2003 r., IV CK 76/02, niepubl.). Wydanie wyroku przez Sąd pierwszej instancji na posiedzeniu niejawnym, zamiast na rozprawie, w braku spełnienia ku temu ustawowych przesłanek, skutkuje pozbawieniem strony możliwości obrony praw, a w konsekwencji powoduje nieważność postępowania w rozumieniu art. 379 pkt 5 k.p.c. (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z 30 września 2020 r., I CZ 26/20, niepubl.; z 13 grudnia 2018 r., V CZ 85/18, niepubl.; wyrok Sądu Najwyższego z 10 lipca 1974 r., II CR 331/74, OSNC 1975, nr 5, poz. 84.).

W świetle powyższego irrelevantna dla oceny wystąpienia w sprawie nieważności postępowania pierwszoinstancyjnego pozostaje rozbudowana argumentacja zażalenia koncentrująca się na wykazaniu, że niezależnie od tego czy pozwany przedstawiłby jakiegokolwiek twierdzenia w postępowaniu pierwszoinstancyjnym nie podlegałyby one uwzględnieniu z racji niewykonania

przez niego obowiązku z art. 33 ust. 3 ustawy z dnia 26 stycznia 1984 r. - Prawo prasowe (Dz.U. Nr 5, poz. 24, ze zm.), dalej prawo prasowe, jak również wyrażona w zażaleniu ocena powoda dotycząca bezzasadności jego własnego, zawartego w pozwie wniosku o przeprowadzenie rozprawy. Dla oceny czy doszło do pozbawienia strony możliwości obrony poprzez pozbawienie jej udziału w całości lub istotnej części postępowania bez znaczenia pozostaje bowiem czy udział strony w procesie mógłby mieć znaczenie dla istoty rozstrzygnięcia. Skutków rozpoznania sprawy na posiedzeniu niejawnym nie uchyla również nie tylko zarzucane pozwanemu zaniechanie wykonania obowiązku z art. 33 ust. 3 prawa prasowego, ale również podnoszone przez skarżącego, a uprzednie do wadliwości procedowania Sądu pierwszej instancji, zaniechanie pozwanego w złożeniu w toku postępowania pierwszoinstancyjnego odpowiedzi na pozew lub innych pism lub wniosków. Z racji złożenia przez powoda w pozwie wniosku o przeprowadzenie rozprawy, pozwany, zgodnie z art. 148¹ k.p.c. oraz art. 15zzs¹ ustawy z dnia 2 marca 2020 r. w brzmieniu znajdującym w sprawie zastosowanie, a także przy uwzględnieniu treści skierowanego do niego wezwania do podania adresu e-mail i numeru telefonu (k.61) mógł oczekiwać wyznaczenia rozprawy czy to w formie tradycyjnej czy zdalnej. Skutków naruszenia tych przepisów przez sąd w postaci pozbawienia pozwanego możliwości uczestniczenia w rozprawie nie może zaś uchylać uprzednie do tego naruszenia zaniechanie pozwanego w zajęciu w sprawie stanowiska.

Skarżący nie podważa w zażaleniu oceny Sądu Apelacyjnego dotyczącej braku w okolicznościach sprawy podstaw do rozpoznania jej na posiedzeniu niejawnym w świetle regulacji art. 148¹ k.p.c. oraz art. 15zzs¹ ustawy z dnia 2 marca 2020 r. Nadmienić zatem wypada jedynie, że stanowisko w tym przedmiocie Sąd Najwyższy podziela (zob. też: postanowienie Sądu Najwyższego z 27 czerwca 2023 r., III CZ 141/23, niepubl.; postanowienie Sądu Najwyższego z 25 października 2023 r., III CZ 37/23, niepubl.).

Na podzielenie zasługują natomiast zastrzeżenia skarżącego dotyczące możliwości stwierdzenia nieważności postępowania wskutek doręczenia pozwanemu niekompletnego wyroku Sądu pierwszej instancji, skoro doręczenie tego rodzaju dokumentu nie mogło stanowić skutecznego doręczenia pozwanemu

wyroku z uzasadnieniem. Ocena w tym przedmiocie, wyrażona przez Sąd Apelacyjny w istocie na marginesie zasadniczych rozważań dotyczących naruszenia art. 148¹ k.p.c. oraz art. 15zzs¹ ustawy z dnia 2 marca 2020 r. skutkujących nieważnością postępowania na podstawie art. 379 pkt 5 k.p.c., pozostawała jednak bez wpływu na rozstrzygnięcie.

Z tych względów Sąd Najwyższy, na podstawie art. 398¹⁴ w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c. oraz - co do kosztów postępowania - art. 108 § 2 w związku z art. 398²¹ i art. 394¹ § 3 k.p.c., orzekł, jak w sentencji.

[SOP]

[ał]